

Rámeček 2.5. Příklad kontrolovaného výběru ve Spojených státech, Nizozemí a Španělsku

V **Cambridge (USA)** existuje program výběru, který vytváří žebříček preferovaných škol a prověřuje a zařazuje žáky centrálně, přičemž bere v úvahu kritéria kapacity a rozmanitosti. Toto řízené schéma bylo poprvé realizováno v roce 1981. Plán z Cambridge se rozvinul do systému, v rámci kterého nové rodiny navštěvují centrální registrační oblast, vyberou si čtyři školy a seřadí je podle toho, kterým dávají větší přednost. Obvod prověří seznamy a pokusí se přidělit žáky podle jejich výběru, ale zároveň se snaží, aby žádná škola nepřekročila svou kapacitu a všechny školy odrážely rasové a etnické složení obyvatelstva v daném obvodu.

Centrální systém zápisu a umístování žáků do základních škol existuje rovněž v **Nijmegen (Nizozemí)**. Systém se snaží, aby byl v každé škole podíl 30 % znevýhodněných žáků. Všechny základní školy se dohodly na centrálním systému zápisů do škol na základě rozložení žáků v různých kategoriích. V případě většího počtu zapsaných žáků, než je kapacita školy, je dána přednost sourozencům a dětem, které bydlí v blízkém okolí. Další prioritu mají zvyhodnění nebo naopak znevýhodnění žáci, aby se dosáhlo požadované rovnováhy, a k tomu je použit loterijní systém. Tato politika byla zavedena v dubnu 2009 a dosud nebyla vyhodnocena. **Rotterdam** představuje příklad dvojitého čekacího seznamu, který umožní, aby školy s větším počtem zájemců, než je jejich kapacita, daly přednost dětem, které obohatí etnické a sociálně-ekonomické složení žáků.

Ve **Španělsku** mají rodiče při výběru volnou ruku, pokud je na dané škole k dispozici dostatečný počet míst. V případě, že je zapsáno více dětí, než může škola uspokojit, prvním kritériem, které je třeba vzít v úvahu, je předchozí docházka do předškolního zařízení. Je-li nutné další kritérium, pak jsou zvažovány žádosti podle toho, zda je již zapsán sourozenec, podle vzdálenosti bydliště od školy, zda rodiče nebo právní zástupci pracují přímo ve škole, podle ročního příjmu rodiny, případně invalidity. Nicméně regionální školské úřady mohou stanovit kvóty, aby zachovaly vyrovnané rozložení žáků. Kromě toho ti, kdo přijdou pozdě, jsou rovněž uspokojeni vyváženým způsobem, protože počet žáků v jedné třídě ve veřejných či soukromých školách financovaných z veřejných zdrojů lze v dané oblasti navýšit o 10 %, aby žákům, kteří si to přejí, bylo umožněno navštěvovat školy, na něž se hlásí velký počet žáků. I přes nařízení vyhnout se „sbírání smetany“, zvyhodnění žáci jsou v převaze na soukromých školách financovaných z veřejných zdrojů, protože ty jsou umístěny v obvodech, kde žijí lidé s vysokými příjmy, a kritérium vzdálenosti hraje při rozmístování žáků klíčovou roli. Již několikrát bylo zjištěno i účtování dodatečných poplatků a nesrovnalosti v přijímacím řízení (Calero, 2005).

Zdroje: Kahlenberg, R. (2006), Helping Children Move From Bad Schools to Good Ones, *Education Week*, the Century Foundation; Ladd H., E. Fiske, Ruijs, N. (2009), "Parental Choice in the Netherlands: Growing Concerns about Segregation", Prepared for School Choice and School Improvement: Research in State, District and Community Contexts, Vanderbilt University, říjen 2009. Calero, J. (2005), Spain: Country Analytical Report, Equity in Education Thematic Review.

Je třeba navrhnout pobídky, které by umožnily znevýhodněným žákům navštěvovat vysoce kvalitní školy

Kromě programů kontrolovaného výběru mohou země zvažovat i celou řadu pobídek určených pro školy, aby zapsaly znevýhodněné žáky a podpořily výběr školy mezi rodiči těchto žáků. Finanční pobídky mohou být navrženy tak, aby se znevýhodnění žáci a žáci vykazující horší výsledky stali pro školy atraktivními. Zvláštní pozornost musí být věnována explicitním i implicitním mechanismům výběru, které mohou školy použít. Patří mezi ně kritéria pro přijímání a stanovení doby registrace.

Některé země experimentují s poskytováním většího objemu finančních prostředků na žáky, kteří si nevedou právě nejlépe, aby vyrovnaly dodatečné náklady na jejich vzdělávání a aby se i tito žáci stali atraktivními pro oblíbené školy. Země vytvářejí progresivní modely využívající vouchery nebo vážené financování na jednoho žáka („virtuální vouchery“). Tyto